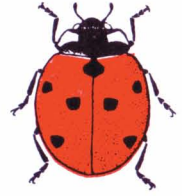

Insekt-Nytt

Medlemsblad for Norsk
Entomologisk Forening.

Nr. 2 1983 Årg. 8

INSEKT-NYTT

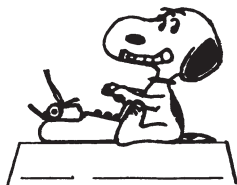
Postboks 1701 Rosenborg

7001 Trondheim

Postgironummer: 5 91 60 77

Trykkeri: Økonomitrykk, Bodø.

I REDAKSJONEN:

ODDVAR HANSEN (RED,)

JØRN NIKOLAYSEN

OVE BERGERSEN

TROND NORDTUG

ANNE LOHRMANN

Forsidebildet:

En rød rovmidd
tilhørende under-
orden *Prostigmata*.

Foto: Tor Alvheim.

INNHOLD:

Fra redaksjonen	3
NEF's formann har ordet	4
Alvheim, Tor: Forsidedyret	6
Nikolaysen, Jørn & Rognes, Knut: Om ekskursjonen til Sørlandet 20.-23. mai 1983	10
Regnværssider	16
Aarvik, Leif: Litt om norske microlepidoptera	18
Fra foreningen	22
Borgersen, Bjørnar: Gode insektlokaliteter	26
Opprop	28
Konkurransedyret	31

STØTT VARE ANNONSØRER, DE STØTTER OSS.

FRA REDAKSJONEN

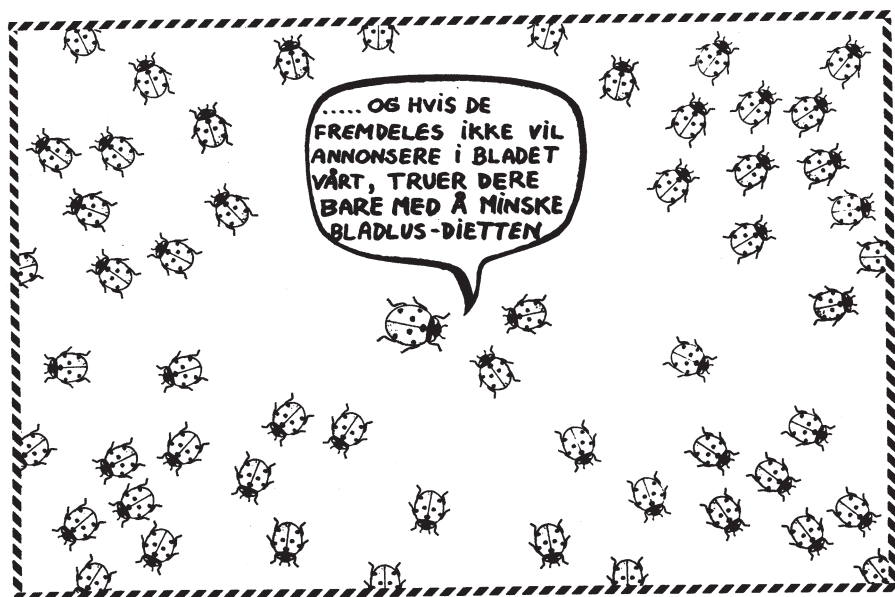
Kort tid etter at forrige nummer var sendt ut, fikk vi den sorgens nyhet at NEF's søknad om driftsstøtte fra Miljøverndepartementet var avslått. Dermed ble det klart at planlagte fargebilder på Insekt-Nytt's forside nå midlertidig må sløyfes.

En større klump å svelge, er mangelen på annonser. Flere av de tidligere mer eller mindre faste annonsørene våre var ikke interessert i å støtte oss denne gang. I-N-redaksjonen sliter for tiden for å få endene til å møtes, og vi håper fortsatt på hjelp til å skaffe annonsører. Dette ville lette arbeidet for oss, slik at vi kan få brukt mer tid på innholdet, og dermed lage et bedre medlemsblad.

Det har imidlertid også skjedd gledelige ting i det siste. Her forleden dag fikk vi et hyggelig brev fra vår sekretær, som kunne melde om hele 28 nye medlemmer etter nyttår - en økning på nesten 10 %. Det er dessuten opprettet en ny lokalforening i Tromsø. Dette tyder på at den økte aktiviteten sentralt i foreningen, gir gode resultater også på lokalplanet.

Vel, ha en fortsatt god sommer kjære medlemmer!!

RED.

NEF's FORMANN HAR ORDET

MILJØVERN, EKSOS OG SOMMERFUGLER.

Også i år har Miljøverndepartementet fordelt innpå én million kroner i støtte til organisasjoner som fremmer Departementets målsettinger. Blant søkerne om slik støtte var Norsk Entomologisk Forening. Vår forening fikk imidlertid avslag på sin søknad om 20000 kroner.

Nå er det vel alltid slik at forsmådde søkere er opprørt over avslaget og finner det urimelig og urettferdig. Vår reaksjon på Departementets avslag er i så måte intet unntak.

I velkjent stil ble Norsk Ornitologisk Forening tildelt hele 130 000 kroner. Dette er det ikke noe å si på, bortsett fra at det utvilsomt hadde vært mulig å foreta en noe mer balansert prioritering mellom to foreninger som begge arbeider innenfor biologisektoren av miljøvernet. Vi vet at Miljøverndepartementets naturvernavdeling gikk inn for å tilgodese oss med et rimelig beløp, men at dette ble underkjent av andre instanser i departementet. I disse instanser er det juristene som dominerer, og vi velger å tolke den foretatte fordelingen som et utslag av de departementale juristers enfoldige forhold til natur og biologisektoren av miljøvernarbeidet: Fugler er koselige å se på fuglebrettet på kalde vinterdager, og så synger de så vakkert i hovedstadens parker om sommeren. Det høres like inn i lesesalene på Det Juridiske Fakultet. Insekter er derimot en plage: Mygg på golfbanen på Bogstad og klegg og fluer på badestranden på Hankø. Hvordan kan man beskjefte seg med slikt?

I tråd med denne filosofi har Miljødepartementet også gitt betydelig støtte til organisasjoner, hvis forhold til tradisjonelt miljøvern må sies å være noe anstrengt. Blant annet har en organisasjon for motorbåter, som påvirker vårt miljø med støy og eksos, blitt tildelt kr. 70 000.-. Vi vet ikke hvilke miljøvernrelevante prosjekter disse organisasjonene arbeider med, Men vi vet at støtten til fugleforeningen er begrunnet med at den gjennom medlemmenes registreringsarbeide sparer departementet for store utlegg. Vi finner i denne forbindelse grunn til å minne om at vår forenings medlemmer i 80 år har utført et omfattende registrer-

FORSIDEDYRET

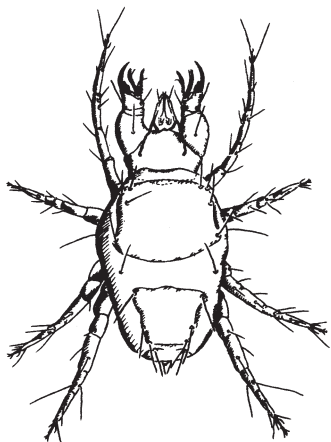
EN RØD ROVMIDD AV
UNDERORDEN PROSTIGMATA

AV TOR ALVHEIM

Alle har vel sett disse røde små lynraske dyrene. De kan av og til opptre i store mengder. Denne midden hører til underorden *Prostigmata* (Krantz). Systematikken for midd (*Acarí*) er vanskelig og mye er ennå ukjent innen dette feltet. Dette er for såvidt ikke noe rart, når man ser på det enorme mangfoldet i form, habitat og adferd man finner hos *Acarí*.

De nærbeslektede gruppene til *Acarí*, bl.a. edderkopper, vevkjerringer og skorpioner er predatorer. Mange middgrupper har imidlertid utviklet seg langt forbi dette stadiet. Noen midd er utelukkende phytofage (planteetere), mens andre kan være ytre eller indre parasitter hos både virveldyr og virvelløse dyr.

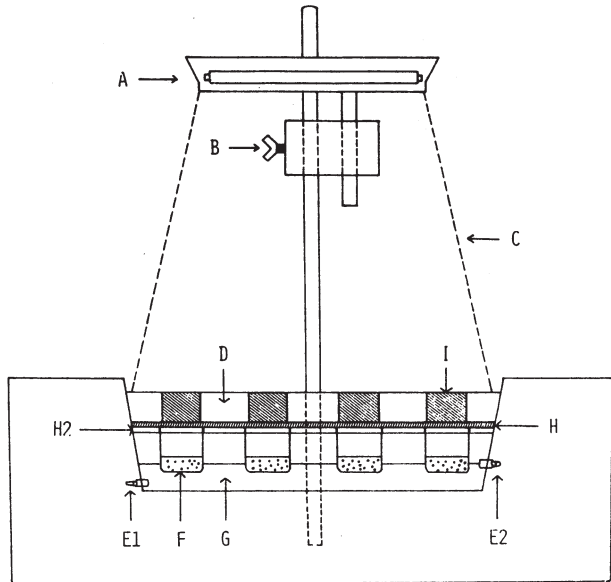
Midd finnes i alle slags omgivelser fra ørken, tundraområder og fjelltopper til havbunn. På basis av form, størrelse, struktur og adferd, er omtrent 30 000 arter fordelt på 1700 slekter, beskrevet (Radford 1950). Det er blitt anslått at det kan finnes opptil en halv million flere ubeskrevne arter.

Figur 1: Midd fra familien *Cheyletidae* er med få unntak frittlevende predatorer, slik som representantene fra de andre edderkoppgruppene er. Dette regnes evolusjonsmessig som et primitivt trekk. Figuren er hentet fra Krantz 1975.

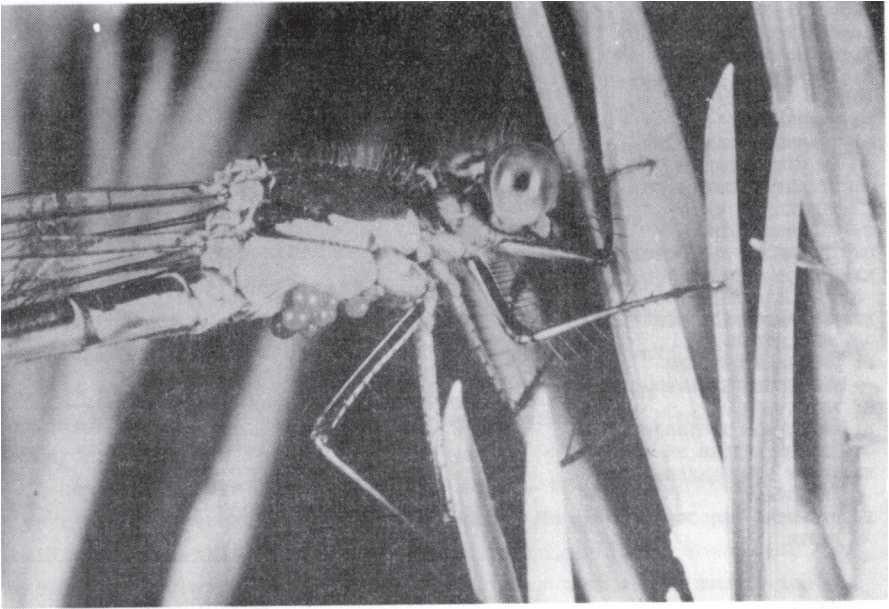
Figur 2: Skisse av et innsamlingsapparat for midd, en "MacFayden high-gradient extractor".

- A: VARMEKILDE
- B: TRINNLOS REGULATOR AV VARMEKILDENS STILLING (HØYDE OG VINKEL)
- C: VARMESTRÅLING
- D: ISOLASJON AV ISOPOR
- E1: INNØPSVENTIL FOR KJØLEVANN
- E2: UTLØPSVENTIL FOR KJØLEVANN
- F: OPPSAMLINGSGLASS MED FIKSERINGSVÆSKE
- G: KJØLEVANN
- H1: RIST SOM ISOLASJONS-LAGET HVILER PÅ
- H2: RIST SOM GLASSENE HENGER I
- I: PVC-RING MED JORD-PRØVE

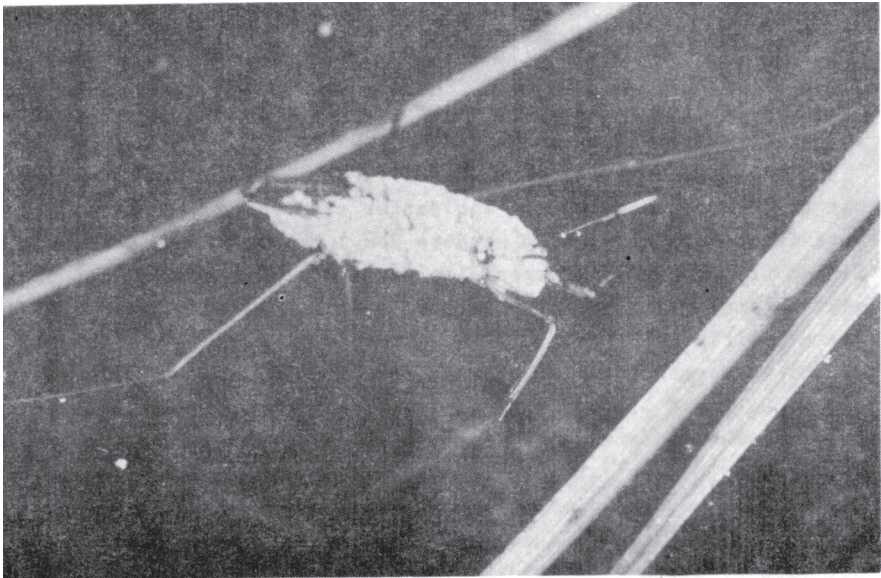

Mange midd kan parasittere på mennesket eller husdyrene, og derved også overføre alvorlige sykdommer. Som et av mange eksempler kan nevnes den blodsugende midden *Ornithoderos moubata*, som i Afrika overfører en "Spirochaete Borrelia duttapi" som fører til "human relapsing fever". Den samme arten synes også å overføre svinefeber-viruset hos husdyr.

Midd er for det meste svært små (ned til ca. 0,2 mm), og skal man studere disse dyrene er man derfor svært ofte nødt til å montere dem på objektglass og studere dem i mikroskop. Selve innsamlingen krever også ofte spesielle teknikker. Her nevnes kort endel viktige innsamlingsmetoder. De jordlevende former som ofte er svært tallrike og representert med mange arter, drives effektivt ut med en varme-/lyskilde over en jordprøve og et oppsamlingsglass under. Se figur 1. For å få med overflateformer kan man også i felten bruke den enkle metoden å skjære av et par centimeter tykt jordlag, og slå og riste dette over et hvitt papir eller laken. Deretter kan dyrene plukkes opp med en fin pensel og plasseres i fikseringsvæske. Ved innsamling fra planter og andre habitater kan det være praktisk å håndplukke ved hjelp av en håndlupe og en fin pensel. Akvatiske midd kan være frisvømmende, bentiske (fastsitt-

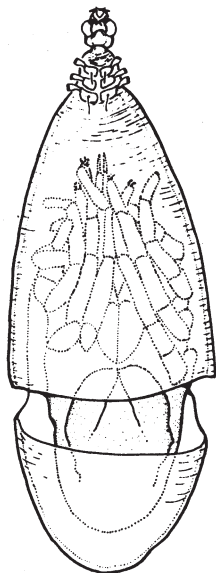

Figur 3: En vannymfe befengt med "nymphochrysalider". Foto: forfatteren.

Figur 4: En vannløper alldeles overgrodd med "nymphochrysalider". Det merkelige var at dyret ikke så ut til å ha noen fysiske handicap av midt-angrepet. Foto: forfatteren.

Figur 5: "Nymphochrysalide" av vann-midd, med en del av den utviklende vist ved et kutt i larvehuden. Figuren er hentet fra Krantz 1975.

tende) eller parasittiske. Fritt-svømmende midd kan samles inn ved å bruke små håver med planktonduk. Larvene til vannmidd er ofte parasittiske på akvatiske eller semi-akvatiske insekter og på bløtdyr. Ved å granske teger, biller, øyestikkere eller vannnymfer vil vi ofte oppdage sekkformete hvite eller orange "nymphochrysalider" som er larvehud med en dannende nymfe under. Se figur 3, 4 og 5.

Gjellene og siphonet til bløtdyr kan også inneholde teleiochrysalider som er nyfehud som de voksne dannes under.

Når midd skal studeres under mikroskop bør de monteres i væske på et objektglass med et dekkglass over, det bør dessuten lakkres med for eksempel neglelakk rundt kanten på dekkglasset. Den mest brukte monteringsvæske er Hoyers medium som består av:

Destillert vann	50 g
Gummi arabic. (kryst.)	30 g
Chroral hydrate	200 g
Glycerin	20 g

Hoyers medium kan du få kjøpt ingredienser til (og tillaget) på apotek.

LITTERATUR

Krantz, G.W., 1975. A manual of Acarology. Fourth printing. Oregon, USA.
335 s.

Forfatterens adresse er: Skjetnemarkvn. 11 D, 7081 Sjetnehaugan.

OM EKSKURSJONEN til Sørlandet

20. ~ 23. mai 1983

Tromøya utenfor Arendal var åstedet for NEF's landsomfattende ekskursjon nå i mai. Øya har mange små "typiske sørlandsidyller" med bergknauser, små vann og fjordarmer, omkranset av frodig løvskog, noe barskog og sivkratt. Her og der, flettet inn i landskapet, ligger de små karakteristiske hvite sørlandshusene.

Overnattingen var lagt til et småbruk i familien Simonsens eie (v/Jan Henrik Simonsen, Zool. museum, Oslo). De nær 30 deltagerne fikk alle hodet under tak, med unntak av én; lysfellesjefen Bjørn Arve Sagvolden fra Rollag, som av egen fri vilje lå ute i telt under en lekk himmel.

Det første døgnet passerte uten større variasjon i værarten; tesil-regn. Innsamlingen foregikk i spredt uorden, og uten de resultater som ville vært skrevet på festblankett. Størst utbytte fra denne perioden (og generelt under hele turen), hadde fluefolket. Se artslisten som Knut Rognes presenterer til slutt. Upassende vær og nokså elendige fangster på lysfellen klarte ikke å bringe Rollags store sønn ut av fatning som naturlig muntrasjonsråd. Mens han sitter i sin feltstol i utkanten av "slagmarken" og dirigerer sine tropper (bestående av naboens ivrige sønn), trekker foreningens mer prominente billesamlere og andre dagaktive medlemmer innendørs.

Inne foregår diverse aktiviteter, som matlaging, bestemmelse av materiale, diskusjonsgrupper, lystige lag, soving, osv.. Her blir nye kontakter knyttet, ideer fremlegges, planer legges for andre turer langs nye horisonter. Her er alle alderstrinn representert; fra barn og unge, til ikke fullt så unge. To hele familier, derav formannen med familie, fant veien hit, og siden ekskursjonen ble planlagt som en familietur, skapte dette et langt friskere sosialt samvær. Natt til søndag var ikke gammel før lysfellesjefen trådte inn døråpningen og ville forære bort en gaffelstjert. Selv var han ikke interessert i arten; han hadde sett den før - påstod han. Samtidig gikk diskusjonen livlig i en krets av stuen, omkranset av tilhørere, kastet de "duellerende" standpunkter mot hverandre, og for de som gikk derfra var artsbegrepet blitt enda mer uklart enn før.

Figur: Til venstre, Hans i typisk trebukk-leter-positur. Til høyre Jan Henrik i selskap med Karl Erik, Mona og Camilla, som alle koser seg ute i felt. Foto: Jørn.

Søndag kunne man våkne til dyd i noe som lignet pent vær. Fremdeles med noe vind og uten den altfor grusomme varmen, ble alle krefter samlet for en felles utfart. Tydelig kunne man se at den noe sene våren og den nevnte værarten kraftig bremsset på all insektaktivitet. Endel forventede arter ble funnet, deriblant valsehjorten. Pluss en liten rar trebukk ved navn *Pogonocherus hispidus*. Desverre mangler artslistene over andre grupper enn fluer. For bille- og sommerfuglfolket, ble nok heller ikke søndagen den rike opplevelsen.

På ettermiddagen (som på lørdag) ble det felles middags- bespisning som munnet ut i spredte aktiviteter. En av våre nyere medlemmer, tegneren Tom Gundersen, ble under frivillig tvang og i all hemmelighet, satt til å tegne skisser av intetanende deltagere. Deltagerne på ekskursjonen kom stort sett fra Østlandet, Sørlandet og det sørlige Vestlandet - som f. eks. Stavanger. Men noen langveisfarende fra Trondheim fant også veien ned til Tromøya. Litt synd er det at plasseringen av ekskursjonen, ikke

gir medlemmer fra Nord-Norge anledning til å være med. Reisen blir ganske enkelt for kostbar, og for tidkrevende.

Mandagen kommer og fører med seg oppbrudd for de fleste, dog har noen tenkt å fortsette samlingen utover. Etter en hektisk fotografering av en samlet avtroppende garnison, kunne man kon-

Over: Hans Olsvik, i
Tom Gundersens strek.
Under: forfatteren.

statere at møtet var vellykket som sosial sammenkomst, mens derimot fangstene ble vurdert med blandete følelser. Dessverre må vi konstatere at bildet av en samlet deltagereskare, ikke ble med denne gangen. Kanskje presenterer vi det i neste nummer av Insekt-Nytt.

Etter planen skulle det ha vært avholdt kursvirksomhet i løpet av helgen, men dette ble det ingenting av. Ekskursjonen ble arrangert av foreningens egen aktive tomtegubbe; Hans Olsvik, ved Zoologisk Museum i Oslo. Takk til ham!

Det er framlagt planer om ny stor ekskursjon i pinsen 1984. Denne vil bli forsøkt lagt til Larvik - distriktet, nærmere bestemt Roppestad v. Farrisvannet. Arrangører vil være Larvik Insektklubb. Nærmere opplysninger vil bli gitt senere.

Hilsen
Jørn Nikolaysen

ARTSLISTE OVER
ENDEL TOVINGEARTER (*DIPTERA, Calypttrata*)
SOM BLE FUNNET PÅ TROMØYATUREN.
AV KNUT ROGNES

CALLIPHORIDAE (spyfluer).

Calliphora vomitoria L., *Bellardia pusilla* Meig., *Pollenia rudis* Fabr., *Pollenia vagabunda* Meig.. Den siste ble funnet av Ivar Stokkeland i vinduskarmen i et av rommene i andre etasje i huset på Solli. Alle er ellers vanlige arter.

MUSCIDAE.

Helina reversio Harr., *Lispocephala pallipalpis* Zett., *Phaonia lugubris* Meig., *Phaonia signata* Meig., alle vanlige arter. *Phaonia longicornis* Stein, en hunn ved Tromøy kirke ble ny for AAY. Arten forekommer kun i Skandinavia, i Sverige er den kjent fra Skåne, Småland og Jämtland, og i Danmark fra Bornholm. I Norge er den tidligere tatt tidlig om våren i Ry og VAY. *Phaonia magnicornis* Zett., er heller ikke noen vanlig art. *Phaonia vittifera* Zett., en hann ble funnet av Svein Svendsen i eikeskogen 2,5 km nord for Tromøy kirke den 22.5.. I Norge er det tidligere bare kjent to eksemplarer av denne arten, begge var hanner og funnet på Hidra VAY. Den er ellers tatt i Danmark, Syd-Sverige og Syd-Finland, foruten sørover i Europa. *Phaonia trimaculata* Bouché, ny for Norge. I Skandinavia er arten kjent fra Skåne i Sverige, Syd-Finland og Danmark. *Phaonia atriceps* Loew, er også ny for Norge. Terje Jonassen fant en hann ved tjernet (naturreservat) like nord for Tromøy kirke. Denne arten er knyttet til sivbeltet i ferskvann, og er i Skandinavia tidligere kjent fra Skåne og Uppland i Sverige og på Fyn og Sjælland i Danmark.

FANNIIDAE.

Fannia mollissima Hal., vanlig art om våren.

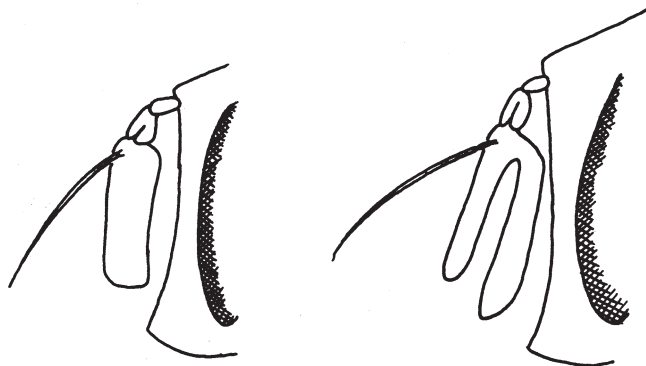
SARCOPHAGIDAE.

Sarcophaga carnaria L., vanlig art.

TACHINIDAE (snyltefluer).

Lypha dubia Fall., *Oswaldia muscaria* Fall., *Pelatachina tibialis* Fall., alle vanlige arter. *Macquartia nudigena* Mesn., tidligere bare kjent fra Gudbrandsdalen. *Triarthria setipennis*

Fall., ble funnet av Bjørnar Borgersen på en vedstabel. Larvene lever i saksedyr. Jeg har tidligere bare sett et eksemplar av noe usikker identitet fra Norge. *Gymnocheta viridis* Fall., en hann funnet av Bjørnar Borgersen ble ny for AAY. Dette er en metallisk grønn spyfluelignende snylteflue som kun treffes om våren. Den er tidligere tatt i Ry og VAY. *Peribaea fissicornis* Strobl., en hann som ble funnet av Svein Svendsen i eikeskogen 2,5 km nord for Tromøy kirke 22. mai utgjør det første funn av arten i Norge. Hos hannen av denne art er 3. antenneledd meget karakteristisk; det ble tidligere tolket som en abnormitet. Japanske og tropiske *Peribaea*-arter har ellers fantastiske antenner. Figuren nedenfor viser antennen hos *P. fissicornis* sammen med en antenne hos en snylteflue av vanlig utseende.

Snylteflue

Peribaea fissicornis

Til slutt ble det funnet noen eksemplarer jeg ikke klarer å identifisere, muligens tilhører de ubeskrevne arter: *Siphona* sp., to hanner, den ene funnet av Terje Jonassen den 22. mai, og den andre av meg på regnværdagen den 21. mai. *Ceromya* sp. (nær *nigrohalterata* Vill.), to hanner ble funnet av Svein Svendsen i eikeskogen 2,5 km nord for Tromøy kirke.

Konklusjonen må bli at vi fant mange tovinge-godbitere, og hadde været vært bedre ville vi antagelig ha gjort kjempefangst. Til alle nye og gamle entomologer: Velkommen blant fluene, her kan en leve lykkelig i mange, mange år !!

VIGGO

HUSK DETTE NAR DU SKRIVER TIL OSS.....

Insekt-Nytt ønsker stadig alt aktuelt stoff velkomment til redaksjonen, og vi er også stadig mottakelige for både ris og ros. Vi vil imidlertid komme med en del gode råd og opplysninger til de som ønsker å sende oss stoff.

Redaksjonen skriver alltid innkommet stoff på nytt for å få samme skrifttype overalt i bladet. Vi går selvsagt da også kritisk gjennom stoffet, leser korrektur og retter feil. For at ikke arbeidsmengden i redaksjonen skal bli for stor på grunn av omforminger og omskrivninger av materialet ber vi deg være kritisk når du skriver til oss. Les flere ganger igjennom det du skriver og forsøk å få til så enkle og gode formuleringer som mulig. Vær nøye med å sjekke at alle latinske navn er riktig skrevet og understreket i teksten. Husk alltid å ta med slektsnavnet første gang du nevner arten i teksten og ta da også familienavnet med i parentes. Der norske navn finnes bør du ta med disse også.

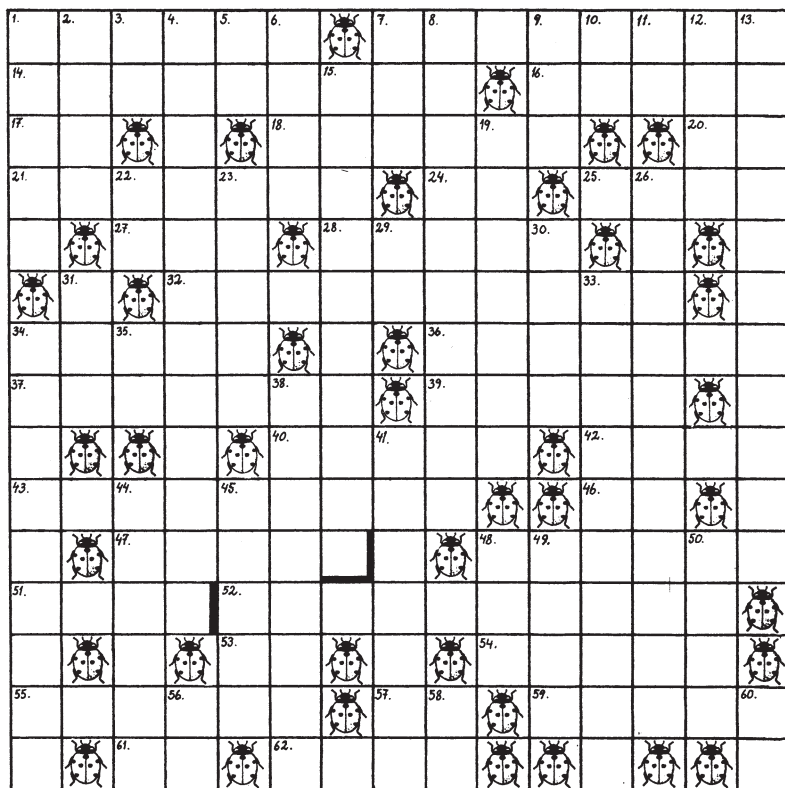
Hvis det er mulig, så ta alltid med en litteraturliste som viser hvor du har hentet dine faktiske opplysninger til stoffet.

Når dette er sagt, sier vi også: Send oss mer stoff.

REGNVÆRSSIDER

Insekt-Nytt har mottatt to kryssord fra Terje Jonassen, hvorav det første presenteres her. Vi synes kryssordene var meget gode og håper å kunne bringe flere siden.

Selv om sommeren ikke er noen typisk "kryssordtid" viser all erfaring at været kan slå seg vrangt, slik at håven og pinsetten må ligge på hylla. I slike situasjoner kan det være godt å ha noe å slå ihjel tiden med. Kryssordene er dessuten lagt opp slik at det skulle være noe å lære for alle og enhver.

VANNRETT:

1. Romskip og sommerfugl
7. Finner vi i de fleste insektene
14. *Psylla pyri*
16. Billeslekt
17. Uro
18. Femurene
20. Utrop
21.*ovis*, sauebrems
24. Trøtt
25. "Vertsfukt" for *Cydia pomonella*
27. Årevinge.
28. Tidl. helsedirektør
32. Bladlus
34. Lidenskap
36. Presidentens
37. Nummer
39. Konjunksjon
40. Ensom
42. Eleganse
43. Overleppene
46. Surhet
47. Straffe fra høyre
48. Kan fluene
51. Kvinnenavn
52. Insektangrep på lauvtre
53. Hulmål
54. Omvendt mirakel
55. F.eks. 27 vannrett
57. Levverte
59. Som 23 loddrett
61. Norsk etterretningsorg.
62. Rotfrukter

LODDRETT:

1. Billeslekt
2. Favorittfukt til 14 vannrett
3. Vertsplante for *Agelastica alni*
4. ...*decemlineata*, Colradobillen
5. Nr. 12 og nr. 19
6. Finsk universitetsby
7. Fisk
8. Årevingene
9. Litt
10. Det samme
11. Sår
12. Myntenhet
13. Parasitt
15. Skarabider
19. Sommerfuglene
22. Grunnstoff
23. Klannerslekt
26. Slekt av glassvinger
29. Mesterskap
30. Engelsk mygg
31. Beskrev 4 loddrett
33. Dansk sommerfugl
34. 14 vannrett, f.eks.
35. Medium
38. Antenne-utvekster
41. Nebbmunn
44. Slekt av graveveps
45. Utrop
48. Svein Magnus Rolfsen
49. Busk
50. Insektlåt nedenfra
56. Pronomen
58. Flatemål
60. Oppdrett

Kryssordløsningen er ikke lagt opp som noen premiekonkurranse, men vi tror at kryssordet i seg selv er utfordring nok. Riktig løsning vil bli presentert i neste nummer av Insekt-Nytt (nr. 3, 1983).

Vi takker Terje Jonassen for bidraget og ønsker leserne lykke til med løsningen.

LITT OM NORSKE MICROLEPIDOPTERA

AV LEIF AARVIK

Mikrolepidoptera er ikke lenger betraktet som en naturlig systematisk enhet, og inndelingen i Macro- og Microlepidoptera er nå forlatt. Forøvrig kan nevnes at de største "micros" er større enn de minste "macros".

"Micros" hører ihvertfall heime i ordenen Lepidoptera (sommerfugler). Antall sommerfuglarter (microlep.+macrolep.) i Norge, ble av Schøyen i 1893 beregnet til 1263. Haanshus nevner 1567 arter i 1933, mens det i dag (pr. 1983) er kjent hele 2000 arter. Av de 2000 registrerte norske sommerfuglartene er 830 macrolepidoptera. Sverige har 2660 arter (1030 macrolep.). Antall nye norske arter vil øke raskere enn nye arter i Sverige, men vi vil ikke kunne ta igjen Sverige i artsantall.

Den følgende oversikt over norske "micros" omfatter underordenen (skrevet med store bokstaver) og overfamilie (ender på -oidea). Noen få familier (-idae) er også nevnt.

ZEUGLOPTERA

Micropterigoidea: 1 slekt med 5 arter i Norge. Disse kjevesommerfuglene mangler sugesnabel, og de voksne spiser pollen. Dagaktive sommerfugler som bl.a. finnes på myrer, spesielt på starr.

DACNONYPHA

Erioceranioides: 7 norske arter. De fleste lever på bjørk hvor larvene lager store bladminer. Artene klekker tidlig om våren. En art lever på eik og har gullig farge, mens de andre artene er rødlige eller fiolette.

EXOPORIA

Hepialoidea: 6 arter i Norge. Store arter med korte antenner. Ble tidligere plassert som *Macrolepidoptera*.

NANNOLEPIDOPTERA

Nepticuloidea: 62 norske arter. Meget små, 5-12 mm i vingspenn. De fleste artene har larver som lager miner i blad, mens noen lager ganger under bark.

INCURVARIINA

Incurvarioidea: 30 norske arter. Gruppen omfatter bl.a. endel vakre, metallfargete arter med lange antenner. Disse er dagaktive. En art finnes av og til svermende i store mengder rundt seljerakler om våren.

DITRYSIA

Resten av sommerfuglene, også inkludert *Macrolepidoptera*, tilhører denne underordenen.

Tineoidea: 148 norske arter. Fam. *Tineidae* kjennes ved at hodet har stive, opprette, oftest gulaktige hår. Larvene lever i morken ved, kjuker og fuglereeder, o.l. Hos fam. *Psychidae* lever larvene i et sekkspinn. De fleste artene har vingeløse hunner. Mange arter i fam. *Gracillariidae* har larver som lever i bladminer, og flere er artsspesifikke på forskjellige løvtrær. Innenfor denne familien lager larvene til slekten *Phyllonorycter* spesielle rynkeminer, hvor bladets epidermis strammes og krølles over minene.

Gelechioidea: I familien *Coleophoridae* er kun slekten *Coleophora* representert i Norge, med 89 arter. Larvene lager en sekk av materiale fra næringsplanten. Her lever de beskyttet, og de stikker hodet ut bare når de skal spise. Typiske sirkelrunde hull i epidermis står tilbake når larvene har flyttet seg videre. Mange arter

Figur 1: *Elachista kilmnella* Stt. hører til overfamilien *Gelechioidea*, og finnes i de fleste områder av Norge. Figuren er hentet fra Fauna Ent. Scand. vol.6, 1977: The Elachistidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark.

er vanskelige å bestemme. De voksne sommerfuglene er karakteristiske i hvile. Antennene holdes rett frem som hos vårfluer. De 120 norske *Gelechiidae*-artene er lette å kjenne igjen på bakvingene, ved at øvre, ytre kant er dratt ut og at palpene er buet opp foran hodet. Larvene har mange typer levevis, i blad, stengler, blomsterhoder eller røtter. Familien *Oecophoridae* omfatter 67 norske arter. Noen slekter er godt kjent, bl.a. *Agonopterix*, som ofte er først ute om våren og sees vanlig rundt utelamper. Slekten *Depressaria* lever på forskjellige skjermplanter og korgplanter.

Copromorphoidea: 10 norske arter.

Yponomeutoidea: 79 norske arter. Flere familier, mange av artene er godt kjent som skadedyr, f.eks. rognebærmøll og eplespinnmøll.

Sesioidea: 17 norske arter i 2 familier. Glassvinger ble tidligere plassert under *Macrolepidoptera*.

Tortricoidea: 323 norske arter i en familie, *Tortricidae* (tidligere to familier). Viklerne har oftest tilnærmet rektangulære forvinger. Vingene har spesielle fargetegninger som er et tema med variasjoner. Forholdsvis store arter som ofte er lette å fange eller klekke. Mange vakre arter.

Pyraloidea: 146 norske arter. Mange er måleraktige i opptreden og utseende. Også her mange vakre arter.

Pterophoroidea: 28 norske arter. Flikmøll der forvingene er delt i to og bakvingene i tre fliker.

LEVEVIS HOS IMAGO.

De forskjellige "micros"-artene viser stor variasjon i svermetid på døgnet: om dagen, i skumringen, i den mørkeste tiden på døgnet og i demringen før soloppgangen. Mange arter som tidligere ble betraktet som sjeldne, er fanget i stort antall i demringen.

Ved å kartlegge mest mulig om en arts levevis, vil en finne ut at de fleste artene er vanlige, ihvertfall på noen steder i landet.

FANGSTMETODER.

De vanligste fangstmetodene er håv, lystiltrekning, sukkerloking og klekking. Særlig klekking av larver, pupper anbefales. Da får en pene dyr, og lærer samtidig mye om artens levevis.

SAMLING AV MICROLEPIDOPTERA SOM HOBBY.

Hvordan bestemme artene? Dette er et forholdsvis stort problem for en nybegynner. Det er ofte mangel på bestemmelseslitteratur.

Figur 2: En av de vakre artene fra slekten *Adela* (underorden *Incurvariina*) hviler på et vierblad. Fotografert ved Fokstua på Dovrefjell 21. juni 1980 av Jon Arne Sæter. [W]

En må ofte samle på spredte artikler fra diverse tidsskrift, be om særtrykk eller ta kopier. Noen familier er bra dekket av litteratur, f.eks. viklere, "British Tortricoid Moth, 2. bind". Serien "Fauna ent. scand." er lovende. *Elachistidae* utkom i 1977.

Det er viktig å samle mange pene eksemplarer av en art. På denne måten lærer man artene å kjenne, og kan senere gjenkjenne dårlige eksemplarer.

En annen bøyg å komme over, er genitaliepreparering. Her brukes en spesiell teknikk, hvor preparatet innleires i euparal e.l. Mikroskop er ellers en kostbar engangsinvestering, såfremt man ikke har anledning til å låne et. To andre store utgiftsposter er insektkasser og litteratur. Men la ikke dette stoppe deg, dersom du virkelig har lyst til å begynne med disse små sommerfuglene. Ta gjerne kontakt med fagfolk og be om råd og vink.

Forfatterens adresse er: L. Aarvik, Tårnveien 6, 1430 Ås.

FRA FORENINGEN

REFERAT FRA EKSTRAORDINÆRT ÅRSMØTE I NORSK ENTOMOLOGISK FORENING,
21, APRIL 1983, BLINDERN,

1. Norsk Entomologisk Forenings Fond ble opprettet. Statuttene for fondet ble godkjent.

Jac. Fjelddalen, Astrid Løken og Eivind Sundt ble valgt som medlemmer av fondstyret.

2. Ole A. Sæther og Albert Lillehammer ble gjenvalgt som henholdsvis redaktør og medlem av redaksjonskomiteen i Fauna novogica Ser. B.
3. NEF fikk avslag på en søknad til Miljøverndepartementet om støtte til ordinær drift av foreningen. Formannen refererte fra et møte han hadde hatt med statssekretæren vedr. dette avslaget.

NORSK ENTOMOLOGISK FORENINGS FOND

Norsk Entomologisk forenings Fond er nå åpent for tilskudd.
Fondet har bankgirokonto nr. 5361.60.15989 Bergen Bank Trondheim.

Statutter for Norsk Entomologisk Forenings Fond

- § 1. Fondet er opprettet ved overføring av kr. 5014,61 fra Norsk Entomologisk Forenings bankkonto nr. 5343.30.52753 i desember 1982. Fondet ventes senere å økes ved gaver fra enkeltpersoner, firmaer m.v.
- § 2. Fondet bestyres av et styre på 3 medlemmer. Disse velges av årsmøtet i Norsk Entomologisk Forening blant foreningens

medlemmer for 4 år ad gangen og kan gjenvelges.

- § 3. Fondets grunnkapital til en hver tid må ikke røres. Kapitalen anbringes av styret i samarbeid med Bergen Bank.
- § 4. Fondets årlige avkastning brukes til å fremme norsk entomologi i tråd med Norsk Entomologisk Forenings målsetting og lover. Fondsmidlene bør ikke brukes til å dekke ordinære foreningsutgifter. Forslag til disponering av midlene fremmes gjennom styret i Norsk Entomologisk Forening.
- § 5. Når fondets styre måtte finne grunn til ikke å nytte den årlige avkastning, kan denne - helt eller delvis - tillegges kapitalen eller avsettes for senere anvendelse.
- § 6. Fondets styre skal hvert år sende særskilt beretning om fondets virksomhet til årsmøtet i Norsk Entomologisk Forening.
- Fondets regnskaper skal avlegges av kassereren i Norsk Entomologisk Forening og skal revideres av revisoren i Norsk Entomologisk Forening hvert år.
- § 7. Endringer i statuttene kan finne sted på årsmøtet i Norsk Entomologisk Forening med 2/3 flertall. Forslag om endringer skal være sendt medlemmene senest 1 måned før årsmøtet.

NY LOKALFORENING DANNET I TROMSØ

Insekt-Nytt har denne gangen gleden av å informere om landets foreløpig nordligste lokalforening i Tromsø. Med dannelsen av denne foreningen er området som dekkes av lokalforeningene betydelig utvidet og vi kan vel nå for første gang snakke om at det finnes lokalforeninger over det meste av landet. Tidligere var som kjent den nordligste lokalforeningen i Trondheim, og det er nok med glede at Trøndelagsgruppa gir fra seg "nordgrensa".

Initiativtakere til den nye foreningen var: Johan Andersen, Svein Halvorsen, Tor J. Johansen, Arne Fjellberg og Arne C. Nilssen. Kontaktperson for Tromsø entomologiske klubb er Arne C. Nilssen (adresse: Tromsø museum, 9000 Tromsø).

Vi ønsker til lykke med den nye foreningen og håper at insekt-interesserte i Tromsø-området støtter opp om tiltaket.

6. NORSKE ENTOMOLOGMØTE

Røros 4. - 6. november 1983. (fredag ca kl. 15 - søndag ca. kl. 13.)

Vi vil forsøke å legge dette entomologmøtet til en week-end og håper på større oppslutning.

Pris: Kr. 615.- pr. pers. dobbeltrom

Kr. 695.- pr. pers. enkeltrum

Minisymposium: Livssyklusstrategier hos insekter.

Øvrige foredrag innen diverse entomologiske emner.

Årsmøte i NEF.

Nærmere påmelding vil bli sendt ut i begynnelsen av høstsemesteret. Studenter og andre som kan tenke seg rimeligere overnatting i campinghytter e.l., gi beskjed snarest til NEF, Postboks 70, 1432 Ås-NLH.

Viking 00532

Lettvint og sikkert

POSTSPAREBANKEN - banken på
postkontoret-

STYRET:

Formann: Karl Erik Zachariassen, Zoologisk institutt, Universitetet i Trondheim, 7055 Dragvoll (07-596299).

Nestformann: Sigmund Hågvar, NISK, postboks 61, Ås-NLH (02-949697).

Sekretær: Trond Hofsvang, postboks 70, 1432 Ås-NLH (02-949451).

Kasserer: Lise Hofsvang, Brattvollveien 107, Oslo 11 (02-281756).

Styremedlemmer:

Fred Midtgaard, NISK, postboks 61, 1432 Ås-NLH (02-949693).

Tore R. Nielsen, Juvelveien 19 D, 4300 Sandnes (04-674640).

Hans Olsvik, Zoologisk museum' Sarsgt. 1, Oslo 5 (02-686960).

DISTRIBUTØR: (Salg av alle trykksaker fra NEF)

Jac. Fjelddalen, postboks 70, 1432 Ås-NLH (02-949439)

KONTAKTPERSONER FOR FORSKJELLIGE INSEKTGRUPPER:

Teger: Sigmund Hågvar (adresse: se ovenfor)

Sommerfugler: Fred Midtgaard (adresse: se ovenfor)

Tovinger: Tore R. Nielsen (adresse: se ovenfor)

Billier: Torstein Kvamme, NISK, postboks 61, 1432 Ås-NLH (02-949693)

Årevinger: Per Sveum, SINTEF, avd. 21, Gr. for anvendt biologi, 7034 Trondheim-NTH (07-592145)

Andre grupper/generelle spørsmål: Trond Hofsvang (adresse: se ovenfor)

LOKALFORENINGER I NEF:

Tromsø entomologiske klubb, v/ Arne Nilsen, Tromsø museum, 9000 Tromsø.

Trøndelagsgruppa av NEF, v/ Trond Nordtug, Zoologisk institutt, Universitetet i Trondheim, 7055 Dragvoll.

Entomologisk klubb i Bergen, v/ Lita Greve Jensen, Zoologisk museum, Musépllass 3, 5000 Bergen.

Jæren entomologklubb, v/ Knut Rognes, Havørnbrautene 7 A, 4040 Madla.

Larvik Insekt Klubb, v/ Bjørnar Borgersen, Gonveien 61 B, 3260 Østre Halsen.

Drammenslaget NEF, v/ Devegg Ruud, Tomineborgveien 52, 3000 Drammen.

Oslo-avd. NEF, Zoologisk institutt, Universitetet i Oslo, Blindern, Oslo 3.

NEF avd. Romerike, v/ Harald Gjerde, postboks 25, 1900 Fetsund.

GODE INSEKTLOKALITETER

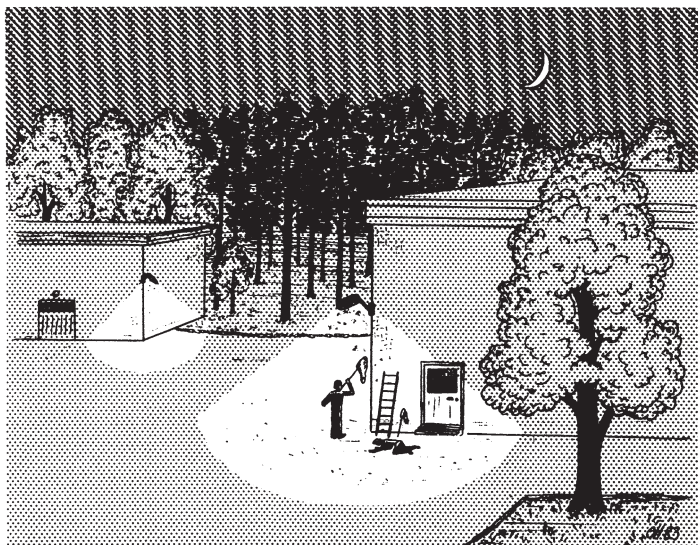
Nattfangst i Heggedal, Tjølling

AV BJØRNAR BORGENSEN

Svært mange av våre insektarterer er som kjent nattaktive, noe Dag Einar Halvorsen fortalte om i I-N nr.1 -82. Jeg vil her fortelle litt om en fin nattfangst-lokalitet i vårt distrikt.

Nå er det slik at vi ikke har bensin-aggregat eller lang nok skjøteledning til å være ute i skogen med lysfeller. Derfor har vi foreløpig begrenset turene våre til områder hvor det er lys fra før, og vi har da funnet to plasser her i distriktet som vi synes er brukbare.

Det ene området, som også er godt besøkt om dagen, er Heggedal (ved Bisjord) i Tjølling kommune. Området består av blandings-skog, enger og dyrket mark, og ligger et steinkast (eller to) fra

Figur 1: "Larvik-entomologer" i aksjon ved midnatt. Tegnet av O. Hanssen.

Lågen. En del av dette området er lagt ut til industri, og her er det noen store utelys. Det er spesielt en plass her som er fint egnet til nattlig jakt. På en stor industribygning, ca. 4-5 m oppe på veggen er det montert to store lamper som lyser opp deler av den hvite murveggen. Dit lokkes relativt store mengder insekter - mest nattsommerfugler. Av biller har vi funnet endel løpebiller og trebukker, m.m. : *Arhopalus (Criocephalus) rusticus* (brun stubbebukk), *Saperda carcharias* (stor ospebukk) og *Oryctes nasicornis* (nesehornbille). Men, det finnes utvilsomt mest av sommerfugler her. På tre netter i 1981 tok to av oss ca. 200 sommerfugler hver, og da tok vi ikke det vi kaller "smått, hvitt og møll". Blant denne fangsten kan nevnes: *Laothoe populi* (ospesvermer), *Smerinthus ocellata* (kveldpåfugløye), *Notodonta dromedarius* (dromedarspinner), *Pheosia tremula* (porselensspinner), *Arctica caja* (stor bjørnespinner), *Spilosoma lubricipeda* (vanlig tigerspinner), *Malacosoma neustria* (ringspinner), *Pseudoips bicolorana*, samt endel målere og nattfly.

Det ligger flere bedrifter på den andre siden av Lågen (Gjerdal industriområde), men der er det lite skog. Likevel har vi også der hatt god fangst.

En fordel ved denne fangstmetoden, er den store oversikten. De opplyste veggene gjør at en på forhånd lett kan plukke ut de dyrene en vil ha.

Figur 2: Den svarte granbarkbukken *Tetrodium castaneum* er en nærbeslektet art av den brune stubbebukken *Arhopalus rusticus*, som er omtalt i teksten.
Foto: Jørn Nikolaysen.

OPPROP!

AGONUM DORSALE PONT.

Løpebillearten *Agonum dorsale* utvider sitt utbredelsesområde i Sør-Norge. For ca. 20 år siden var denne fargerike billearten ukjent her i landet, idag er den ikke uvanlig langs kysten fra svenskegrensen til Kristiansand. Den er kjent som en viktig predator på mange skadedyr i åkre, og er på den måten et nyttedyr i jordbrukssammenheng. Arten er ca. 6-8 mm lang, slank, og har følgende farger: Hode og bryst er glinsende grønne, dekkvingene er brungule med en stor, felles mørk flekk i blått metallskjær, og beina er gule.

Undertegnede prøver for tiden å kartlegge artens nåværende utbredelse her i landet, og om mulig også innhente opplysninger om hvordan spredningen skjer videre. Alle funn fra Norge av denne arten er derfor av stor interesse, og bes innsendt til undertegnede. Bevisst leting etter denne arten på sannsynlige funnsteder uten at en finner den, vil også være av interesse. Av spesiell interesse er eventuelle funn vest for Kristiansand, nord for Oslo samt generelt i innlandet.

Om høsten trekker billene ut i kanten av åkeren og samler seg i grupper under steiner. En finner derfor arten lettest ved å snu på mellomstore steiner like utenfor åkerkanten i oktober-april. Særlig ved store løvtrær i nordenden av varme åkre vil sannsynligheten for funn være stor dersom arten finnes i området.

Arild Andersen
Statens plantevern
1432 Ås-NLH

KJØPER FRIMERKER MED INSEKTMOTIV

Da jeg bygger opp en frimerkesamling med insekter som motiv, er jeg interessert i å kjøpe/bytte slike frimerker. Send eventuelle frimerker og/eller liste, og oppgi pris til:

Bjørnar Borgersen
Gonveien 61 B
3260 Østre Halsen

DANMARKS FAUNA - BESTEMMELSESLITTERATUR

Fremdeles kan man få kjøpt noen bind fra denne berømte serien. Det dreier seg spesielt om endel bind om biller (*Coleoptera*) og noen om tovinger (*Diptera*). Hver bok koster fra 5.- til 40.- danske kroner, og skulle således være rimelig å anskaffe seg. Skriv til Ove Birkbo, Zoologisk Museum, Universitetsparken 15. DK 2100 København Ø, og be om prisliste.

RED.

NYHET FOR BIOLOGER

I Danmark er det nylig kommet ut en katalog med oversikt over bestemmelseslitteratur om ville planter og dyr. Katalogen tar med 1410 populære bestemmelsesverker fra det danske biblioteksystem. Det vil si titler på de nordiske språk samt tysk og engelsk, som er utkommet i perioden fra ca. 1930 til 1981. Emnemessig dekker disse verkene planter og dyr fra alle verdens land og havområder. Titlene er primært ordnet plante- og dyresystematisk, og videre geografisk og økologisk. Denne greie oversikten er myntet på biblioteker, naturforeninger, høyskoler, gymnas, folkeskoler o.l. Katalogen koster 122.- danske kroner og kan bestilles ved Bosalget, Danmarks Biblioteksskole, Birketinget 6, DK 2300 København S.

RED.

"PROSJEKT HULE TRÆR"

Som formannen nevnte i forrige nummer av I-N, har Verdens Villmarksfond bevilget penger til det såkalte "prosjekt hule trær", som går ut på å registrere insekter som er knyttet til gamle edel-løvtrær langs Oslofjorden.

Slike gamle, hule eller morkne løvtrær er avgjørende for eksistensen til en rekke store, og biologisk interessante insekter, som i vår tid er blitt stadig sjeldnere i Nord-Europa. Enkelte av artene er muligens forsvunnet fra vårt land, og prosjektet tar sikte på å finne ut hvilke som ennå finnes og hvilke som må ansees som utryddet. Se forøvrig K.E. Zachariassens artikkel i I-N 3/81.

Prosjektet, som startet nå i juni, gjennomføres av to partier. Ett arbeider på østsiden og det andre arbeider på vestsiden av Oslofjorden. For å kunne gjennomføre undersøkelsen så effektivt som mulig er det en fordel å ha en oversikt over aktuelle verts-trær på forhånd. Dette har vi tildels allerede fått hjelp til (av kommuner, fylkes-/herredsskogmestere, og entomologer), men områdene er store slik at vi nok trenger ytterligere tips. Det hadde således vært av spesiell interesse å få tips fra entomologer som måtte kjenne til lokaliteter med slik gammel skog eller enkeltstående hule trær. Og, dersom noen skulle være så svinheldige at de kommer over noen av følgende arter i sommer, må de for all del kontakte oss. Spesielt etterlyste biller: *Ampedus hjorti* (= *Elater hjorti*), *Elater ferrugineus* (= *Ludius ferrugineus*), *Prionychus ater*, *Osmoderma eremita* (eremitten), *Gnorimus variabilis* (= *G. octopunctatus*), *Liocola marmorata* (= *Cetonia lugubris*), *Lucanus cervus* (eikehjort), *Dorcus parallelipipedus* (bøkehjort), *Platycerus caprea*, *Ceruchus chrysoelinus* og *Prionus coriarius* (garveren).

Resultatene fra sommerens arbeid med prosjektet vil bli presentert som en rapport i et senere nummer av Insekt-Nytt.

For vestsiden av Oslofjorden: Bjørnar Borgersen, Gonveien 61b,
3260 Østre Halsen.

For østsiden av Oslofjorden: Oddvar Hanssen, Zoologisk institutt,
Universitetet i Trondheim,
7055 Dragvoll.

STØTT VÅRE ANNONSØRER, DE STØTTER OSS.

KONKURRANSE DYRET

Foto: Dagfinn Refseth.

Riktig svar på konkurransen i forrige nummer var *Coenonympha pamphilus* eller okergul ringsommerfugl. Det riktige svaret som ble trukket ut var innsendt av Stig Lundmo, 8620 Utskarpen. Vi gratulerer og sender bokpremie i posten.

Vi fortsetter å teste lesernes kunnskaper med nok et insekt. Vinneroddsene er fremdeles store, så dersom du mener å dra kjensel på dyret ovenfor bør du sende forslag til:

Insekt-Nytt, postboks 1701, Rosenborg, 7001 Trondheim.

Frist for innlevering av svar er 1. september.

BLI MEDLEM AV NEF

DERSOM DU BLIR MEDLEM AV NEF FÅR DU INSEKT-NYTT FIRE GANGER - OG FAGTIDSSKRIFTET FAUNA NORVEGICA SER, B - TO GANGER I ÅRET, I TILLEGG VIL DU MOTTA TILBUD OM KJØP AV INSECTA NORVEGIAE (ATLAS OF THE COLEOPTERA OF NORWAY), ELDRE TIDSSKRIFTÅRGANGER, NORSKE INSEKTTABELLER OG ANNEN INSEKT-LITTERATUR,

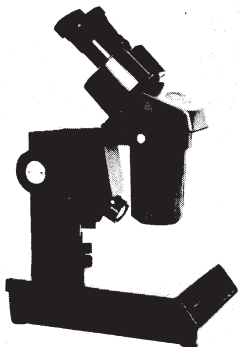
MEDLEMSSKAP I NEF KOSTER KR, 80.-

MEDLEMSSKAPET BETALES TIL:

NEF, POSTBOKS 70, 1432 ÅS-NLH, POSTGIRONR, 5 44 09 20

LOKALGRUPPER AV NEF KAN ABONNERE PÅ INSEKT-NYTT VED Å BETALE KR, 40.- TIL:

INSEKT-NYTT, POSTBOKS 1701 ROSENBORG, 7001 TRONDHEIM, POSTGIRONR, 5 91 60 77

STEREOMIKROSKOP

SWIFT M88BH

20 X OG 40 X FORSTØRRELSE
PÅFALLENDE OG GJENNOMFALLENDE LYS

KR. 2850,- INKL. MOMS

A/S CHRISTIAN FALCHENBERG

Sandgaten 2, Postboks 82, 7001 Trondheim, Tlf. (075) 20 665

GRUNNLAGT 1910

LABORATORIEUTSTYR

KJEMIKALIER

UNDERSVINGSMATERIELL